

Atidari langai. 1959 m.

Sugrįžo į Lietuvą — išsvajoti ir laukti

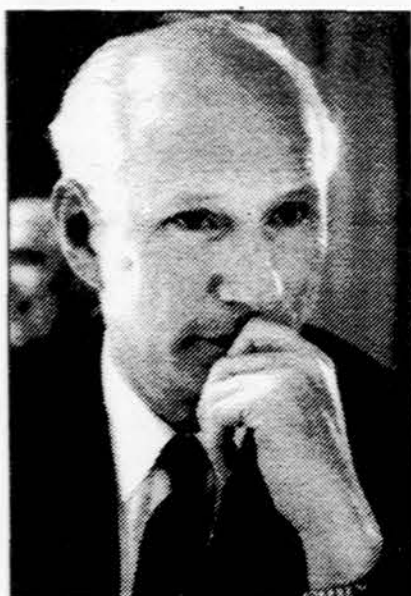
Atkelta iš 1 psl.

Ir iki savo gyvenimo pabaigos išliko kilnių poezistų, tik su vienu išimtimi: jo poezizmas neneigė Kūrejo ir metafizikos... Realybė jam visuomet slėpė galimybes pereiti į kitus pavidalus jau už mūsų jutimų, už mūsų žemiškosios patirties. Simbolizmas S. Santvaro kūryboje buvo spindulys, kuris smigo į kitas dingesnes ir paslaptines erdves. Šis kilnis poezizmas su mūsų ribotų galimybių būsimąją tąsa kituose pasauliuose ir pavidaluose buvo filosofija, padėjusi jam kantriai priimti negailešingą gyvenimą, rūščią tremtinio realybę, kantriai laukti, tikėti ir veikti, kol pasaulis taps teisingesnis ir gražesnis. Greta šių įžvalgų, savo kūryboje jis paliko įspėjimą, kad kiekvienas būtis mirksnis yra pasakiškai turtingas ir brangus, kad nėra mažos būtis ir mažos pareigos, kad mūsų atmintis niekuomet nedrįstu atskirti praėjusio, dabarties ir ateities, gyvenimo ir mirties, Tėvynės ir likimo, žmogaus ir Dievo, poezijos ir prozos, realybės ir anapuso. Skaldomas, praradantis vientisumą pasaulis — fizinis ar dvasinis — su laiku ima maištauti. Per maištą kartais sunaikindamas patį žmogų... Su sūnumi S. Santvaras grįžo į tėvynę, į jos gelmę. Ir tėvynės gelmė juos pripažino ir priėmė. Kaip ir mūsų širdys. Susitapatiname su viskuo kas mums brangu ir šventa, kad niekuomet nebūtume beveidžiai ir nebylūs, be savo žemės ir dangaus, kad netaptume užmirštantys ir užmirštamieji. Ramybė teapgaubia juos — tėvą ir sūnų Santvarus... Lietuva šiandien papildyta ne tik naujų kapų. Šiandien Lietuva pasiildė žinijimu, kad visados, per amžių amžius, turime būti kartu.

Pusę savo gyvenimo S. Santvaras praleido Lietuvoje, kita pusė — su Lietuva širdy. Antrąją gyvenimo pusę S. Santvaras tėvynę gynė žodžiu. Pirmąją gyvenimo pusę, kai reikėjo, pakėlė ginklą, — priminė rašytojas P. Palilionis ir suteikė žodį Lietuvos karininkijos atstovui Gediminui Reutui.

Mūsų gyvenimas yra vienas. Ir širdis viena, nes mus visus jungia Lietuva — mūsų gimtasis kraštas. S. Santvaras, paėmęs ginklą tam, kad apgintų savo tėvynę, stojęs kariu savanoriu, atliko pareigą kaip daugelis to meto Lietuvos sūnų. Liudykite istoriją kartų. Lietuvos atgimimas. Ir vėl kariai savanoriai stojo į tėvynės gynėjų gretas. Išgyventas ir praeitis kelias kovose už Lietuvos nepriklausomybę. Klaipėdos išvadavimo kovas krauju įrašė šimtą tukstantių Lietuvos sūnų. Atminimas tėvynės sūnaus S. Santvaro, kuris savo tėvynę mylėjo kaip savo motiną ir pasikyrė savo gyvenimą jos aukštiniui, šiandien yra visų mūsų atmintyje kaip kariuomenės kūrėjas savanoris. Atiduodu pagarbą šiam iškiliam Lietuvos kariui savanoriui, dainiui, kurio žodis, ne vien ginklas, visiems liepė budriai suklusti sunkiais okupacijos metais. Te bus amžinai lengva mūsų brangi Lietuvos žemė Tau ir Tavo brangiausiui sūnui. Šiandien, Petrašiūnų kapinėse, pušų pakūsmėje taip gražiai susilieja ir nurimsta taip dviejų lietuvių gyvenimas...

Kalbėjo iš poeto gimtinės atvykusi, Jurbarko bibliotekos direktorė Nijolė Masiulienė.

Stasys Santvaras.

— Žmonės, eidami per gyvenimą, palieka ir pėdsakus, ir pėdas. Nelygu, ką nuveikė, nelygu, kokios buvo jų intencijos nuo gimimo iki paskutinio atodūsio. S. Santvaro gyvenimo pėdsakas ryškus ir prasmingas, skatinantis ir ugantis, raginantis ir kilniantis. Buvimas šioje žemėje jam buvo didžiausia Dievo dovana. Poetas taip mylėjo gyvenimą, kad sakė: „Buvimo niekad negana“. S. Santvaras — iškilus Lietuvos sūnus, kurį Jurbarko krašto žmonės laiko saviškiu ir didžiuojasi, galėdami vadintis jo kraštiečiais. Jurbarko viešojoji biblioteka su poetu užmezgė ryšius apie 1990 m. 1991 m. jo žemiškoji būtis baigėsi, o palikus prigludę užjūrių žemė. Vienas po kito į Lietuvą grįžo išeiivijoje daug metų praleidę rašytojai, poetai, kai kurių — tik palaikai. S. Santvaras gyvas grįžti neturėjo galimybių, nors apie tai svajojo. Nelabai tikėjosi, kad ir palaikai kada nors sugrįš. Bet sugrįžo. Iš pradžių atminimas, literatūrinis paveldas, o štai dabar ir žemiškasis kūnas. Pirmojo sugrįžimo kelias nebuvo lengvas, bet prie jo šiek tiek prisidėjo ir mes, jurbarkiečiai. Pirmą kartą viešai poetą paminėjome per jo 90-ąsias gimimo metines: 1992 m. birželio mėn. kai pas mus svetiausi poetai Mykolas Karčiauskas ir išeiivijos rašytoja Alė Rūta. 1993 m. pavasarį, minint S. Santvaro 91-ąjį gimtadienį, rajono vadovų rūpestiu Rūsteikoniu kaimo, gimtosios sodybos vietoje, atidengtas ir pašventintas ažuolo stogastulpis, kurio autorius yra jurbarkietis tautodailininkas Vaclovas Dubikaitis. Kasmet pavasarį, žydynt sodams, susirenkame Klausučiuose, Rūsteikoniuose, Jurbarko pasakoti žmonės apie iškilų S. Santvaro asmenybę, jo gyvenimą ir kūrybą. Mums nuolat talkina nuostabi S. Santvaro brolija iš Kauno. Esame jiems labai dėkingi. Šiuo metu S. Santvaro vardas labai gerai žinomas rajono mokyklose, skaitoma jo poezija. Klausūčių pagrindinei mokyklai suteiktas garbingas S. Santvaro vardas. Klausūčių kultūros centro dramos kolektyvas pastatė S. Santvaro pjesę „Motery santarvė“. Kasmet pavasarį prie Rūsteikoniu stogastulpio skaitoma poezija. Mums S. Santvaras yra viena iškiliausių asmenybių, kurio šaknys yra Jurbarko žemėje. Jo atminimas mus suartina, paguodžia, suteikia jėgų ir pakylėja virš kasdienybės. Lietuvos žemė, kuri pagimdė, prigludžia ji su sūneliu. Gerbime šią vietą, lankysime ir didžiuosius, galėdami turėti ryšį su ja.

Mokslieiviai Karolis ir Eglutė iš Klausūčių S. Santvaro mokyklos deklamavo poeziją. Eg-

lutė sakė:

— Poeto S. Santvaro dvasiai gal artimiausias buvo Rūsteikoniu peizažas, kur ramusis Nemunas pavasariais galingai išsilieja plačiuose laukuose, kur rymo tamsios eglės, lyg laukdamos ir pasaulį užklydusių, kur saulės patekėjimai tokie skaisčiai, kad privertia darbu bei vargų prispaustą žmogų viltinčiai žvelgti į rytojų. Į tą kraštą, de, dabar gali sugrįžti tik poeto vėlė. Iš poezijos posmų jaučiame kaip poetas ilgėjosi tarp klevų įsikūrusių Rūsteikoniu, kur prabėgo daug žaliuojančių ir žydinčių dienų. Tikriausiai poetas ne kartą apie gimtinę pasakojė mažajam sūneliui Agui, kaip ten „ir į pievą, ir į girią, ir į dangų parlekia gegužis“. S. Santvarui buvo brangi visa Lietuva — dainų ir sodų šalis. Lietuvos kalnų ir klonių, taip pat ir Kauno, gyvendamas už Atlanto nepaprastai ilgėjosi. Gelsvas kapinių smelis Kaune po ilgų klajonių tėvo ir sūnelio palaikams tebus graži amžinos ramybės vieta. Pažinęs amžinybės dvelksmą, poetas mums lieka gerio ir grožio nešėju. Mūsų, Klausūčių S. Santvaro pagrindinės mokyklos bendruomenė, visada gerbė ir gerbs bei saugos šviesų poeto ir jo sūnaus atminimą. Mes sieksime, kad mūsų jaunų širdžių neužklotų kasdienybės dulksės „aukso versio“ kultas, kad augtume tyrumo, doros, gerumo, pasiaukojimo, meilės gyvenimui geleis. Tegul S. Santvaro pilnos ilgesio ir meilės tėvynei eilės padeda mums neišsiblaškyti po svetimos šalies, o išklydusiems — sugrįžti. Tegul Jums bus ramu, sugrįžti į Lietuvos žemę.

S. Santvaro brolijos narė aktorė Rūta Stalilionaitė skaitė S. Santvaro poeziją ir pasidalino savo prisiminimais:

— 1973 m. į JAV važiuo 11 mėninių. Jų tarpe buvau ir aš. J. Grušo palydėta ir gavus telefono numerį, turėjau pasikambinti S. Santvarui. Taip ir padariau. Susipažinome, bendravome ketletą valandų, išsikyrę susirašinėjome 17 metų. Atsisveikinome. Draugystė tęsėsi su p. Alė Santvariene. Kauno viešojoje bibliotekoje veikiančiame gyvojo žodžio žurnale „Ažuolynas“ susitikome: Daina Kazlauskienė, Robertas Keturakis, Egidijus Stancikas ir aš. Nusprendėme pabūti draugais su S. Santvaro poezija. Poetas R. Keturakis mūsų draugiją pakrikštijo „Brolija“. Taip mes ir vadinamės. Surengėme ne vieną vakarą poeto atminimui.

Dabar raudu iš džiaugsmo: mano misija lyg ir baigta. Tada, vėl kelionėje mes, menininkai, bandėme susipažinti ir susidraugauti su tais, su kuriais ryšiai jau baigia nutrūkti, nepaleisti jų, kvieisti juos. Mes tą darėme. Laiškuose Alėi Santvarienei pristaciau S. Santvaro brolija ir pasakiau, kad mes tokie egzistuojame. Sunkiai išgyvenusi atsisveikinimą su vyru, Alė stvėrėsi už mūsų, kaip už gyvenimo tąsą. Ir atvėrė, kaip kitados pats Stasys Santvaras, duris, langus ir širdį šiems žmonėms. Jie lankė Alė. Aktorius Egidijus Stancikas būdavo prie ligos patalo, skaitovė Daina Kazlauskienė slaugė po širdies operacijos ir negalėjo atvykti atsisveikinti su savo mama, kuri tuo laiku paliko šį pasaulį. Tuomet prie kapo stovėjome mes ir Dainos Kazlauskienės artimieji... Poetas Robertas Keturakis rašo knygas apie S. Santvarą. Papadėjo 7 — 8 to-

mus. Laukiame. Juozas Kundrotas jau išleido knygą „Atsigręžęs į šviesą“. S. Santvaras gyvena. Ir jo sūnus Algimantas Andrius gyvena. Ir Alė Santvarienė gyvena. Esu įpareigota perskaityti Alės Santvarienės laišką, kuris parašytas jos mylimiesiems, brangiausiems ir mums: „Su širdgela apgailestauju, kad šiandien nestoviu prie jūsų Lietuvos žemėje, kurios kiekviena pėda yra šventa. Gerųjų žmonių pagalba, po 13 metų galėjau įvykdyti tavo norą, Stasy, atgulti amžinybės poilsui Lietuvoje. Dabar tik mintimis ir maldomis lankysiu judviejų kapą, ant kurio nebus mano gelio. Bet dvasiškai jūs esate su manimi. Jūs raminate ir guodate kai esu vieniša. Kas žino, gal ir mirusieji ten vienišai... Taigi, vienatvė jungia. Tegul šie keli žodžiai, brangieji, būna mano jausmas ir viltis, kad artėju ir netrukus susitiksim. O šis S. Santvaro soneto posmelis tegul prakalba į čia susirinkusius:

Mes bėgame, mes skubam į kapus, bičiuliai, Tikrai katras katras pralenksim — nežinia. Paliksim skarmalus, surandinsim mokyklos bendruomenę, Gal aš tave pralenksiu, o gal tu mane.

Širdingai dekoju visiems, kurie palydėjo grįžusį tėvynę S. Santvarą ir mūsų sūnų Agą amžinybės poilsui. Alė Santvarienė.

Poeto S. Santvaro mėgtą Česlovo Sasnausko dainą „Kavalelis“ atliko solistas Mindaugas Jankauskas ir tautinės muzikos ansamblis „Tuto“. Aktorius Egidijus Stancikas deklamavo S. Santvaro eilėraštį „Lietuva“ ir kitas poeto eiles.

Civilinei apeigų daliai pasibaigus, žodį tarė Lietuvos kariuomenės vyriausiasis kapelionas, pulkininkas, kunigas Juozas Gražulis:

— Tikiu, kad visų mūsų širdys spurdėjo, kai drauge klausėmės tokių prasmingų, labai dvasingų, širdim išgyventų šių brangių žmonių gyvenimo akimirkų. Jie mylėjo, darė gera, kęstė. Tai kas buvo pasakyta, kas buvo jų gyvenime gražaus ir brangaus, kas buvo nuveikta — ar gali numirti?

Negali, nes ir mūsų Viešpats gyveno, mylėjo, darė gera, pagaliau mirė ir prisikėlė. Ir kiekvienas iš mūsų dave viltį, kad mes taip darytume, kad kurtume gyvenimą šiandien, dabar. Ne rytoj, bet šiandien. Todėl šiandien atsisveikiname su brangiais visai Lietuvai žmonėmis rymodami, bet su viltimi, nes tai buvo žmonės, kupini krikščioniškos vilties ir kūrybos. Amžinąjį atilsį duok mirusiems, Viešpatie.

Sulaukusieji poeto Stasio Santvaro ir jo sūnaus Lietuvoje ir palydėjusieji juos Amžinybėn, nenorėjo tuoj pat skirstytis. Aktorius Egidijus Stancikas prisiminė legendinį spektaklį „Mūsų miestelis“, gyvaus Kauno dramos teatro scenoje kelis dešimtmečius. Spektaklyje buvo laidotuvių scena, kai suklusę gyvieji ties nauju kapu, įsiklausę į tą tylą ir jau amžiams nurimę. Su kokia meile ir ramia šviesa jie apglobia ateinančius...

— Gelio ir zvakių šviesos norime palikti ir šalia besilaukiančių, kuriuos siejo bendras gyvenimas. Rašytoja Puidienė, režisierius Andrejevas, poetai Salomėja Neris ir B. Brazdionis, poetas kunigas R. Mikutavičius — tegul sieja juos amžina kaimynystė, — aktorius Egidijus Stancikas pakvietė uždegti žvakelės naujiesiems Santvarų kaimynams, kaip amžinos bendrystės simbolį. — Žvakės ir gelės nuo naujųjų kaimynų amžinybėje — ant netoliese esančių kapų.

...iš nuotraukos, apglėbęs sūnų Agą, žvelgia poetas Stasys Santvaras. Tyliai, vainiku apsuptos dega dvi žvakės... Susirinkusieji gedulingiems pietums bandė mintimis atkurti visą atsisveikinimo bei laidotuvių eigą, niuansus ir detales. Ir priejo išvada, kad juo patį velionių palaikymą (netgi — buvimą kartu), nes viskas praėjo labai sklandžiai, gražiai ir jautriai. Vadinasi, jie taip norėjo, tokia buvo jų paties valia — sugrįžti ir amžiams įsikurti Tėvynės žemėje.

Susirinkusieji prašė S. Santvaro brolijos narių prisiminti ką nors iš susitikimų su paties poeto ar jo žmona, tikslinosi poeto ir jo šeimos gyvenimo detales. Aktorius Egidijus Stancikas klausinėjo, kaip sekėsi kelionė iš JAV į Lietuvą su urnomis. E. Stancikas perdavė Kauno Maironio lietuvių literatūros muziejaus direktorei Aldonai Ruseckaitėi dokumentus, susijusius su poeto Stasio Santvaro ir jo sūnaus Algimanto Andriaus perlaidojimu. Kazkas prisipažino netikėjęs, kad poetas S. Santvaras yra taip žinomas Lietuvoje. Kunigas Artūras Kazlauskas sakė taip pat nusistebejęs, pamatęs tiek žmonių, atėjusių pagerbti ir atsisveikinti su poeto S. Santvaru bei jo sūnumi: šv. Mišių metu visos sėdimos vietos buvo užimtoms, buvo stovintys.

Kazkas paklausė: „Kazin, kuri dabar valanda Amerikoje?“ Ir patikslino, kad nesvarbu: vis tiek jaučiame, kad Alė Santvarienė dabar yra kartu su mumis čia, Kaune, Lietuvoje.

Vytautas Landsbergis: apie vaikų literatūrą

— Ar vaikų literatūra gali prisiimti misiją ugdyti vaikų, jaunų žmonių vertybes?

— Vaikų literatūra, kaip ir bet koks kitas menas, turėtų būti misijoje — stengtis nešti šviesą, meilę, ugdyti amžinąsias dvasines vertybes. Tačiau nėra jokio recepto, kaip tą pasiekti. Galima būtų teigti, kad, norint nešti šviesą, reikia ir patiam stengtis tapti šviesa, bet dažnai suveikia ir atvirkščias dėsnis. Pvz., — Kostas Kubilinskas. Tai bene didžiausias lietuviškos vaikų literatūros paradoksas — kai, draugus išdavęs ir iki mirties po statul girtas lodavęs, poetas rašė itin gražias eiles vaikams. Taigi — nėra jokių receptų. Kino kritika, tarkim, iki šiol ieško atsakymo, kaip berniukų tvirkintojas ir komunistas Paolo Pabolini sukūrė tokį skaidrų religinio meno šedevrą, kaip „Evangelią pagal Matą“. Gal dėl to, kad kūrybos šaltinis — atgaila, panašiai kaip J. Bilūno „Kliudžiau“. Atgailaujanti Marija Magdalielė buvo didesnė krikščionė už daugelį tvarkingų fariziejų.

Literatūra vaikams (ir ne tik vaikams!) — yra visų pirma autoriaus „išsivadavimas“, darbas su savimi: su savo psichika, praeitimi, nuodėmėmis. Tai tobulumo ilgesys. Tačiau kartais matome ir elementarius norus lengvai užsidirbti, sukuriant „chaltūrą“ vaikams. Visgi vaikams rašantis turėtų stengtis būti mokytojas, gal net kažkokia rytietiška prasme, kaip aukštesnės dvasinės etikos puoselėtojas. Bet kaip tai įvykti? Vaikams, jaunimui suprantamą ir mėgstamą formą? Sudėtingas reikalas, nes, tarkim, sunku būtų įsivaizduoti kokį nors Vydūną tarp populiariausių jaunimo autorių. Gal reikia pabandyti Vydūno tekstus „repuoti“?

Be to, literatūra vaikams negali būti veikli be palaikančio reklaminio konteksto — ji sudaro mokyklą, TV, radijas, spaudą, teatrą. Jei jie veiktų išvien, galima būtų tikėtis geresnio rezultato. O dabar, kai nėra net rimtesnės spaudos vaikams (ypač paaugliams), išskyrus bulvarinius erotizuotus plepalus, tai vaikas vis labiau tampa „akropolinės“ kultūros vartoto-

ju, a la kinietiško literatūrinio blizgučio pirkėju. Tokia situacija yra nesąmonė, nesuapratimas. Gal tai kyla iš ekonominių krizių kontekste atsiradusios nepagarbos švietimui, mokytojų, vaikui — tai persimeta ir į kitas sferas — literatūrą, muziką, teatrą.

Anykščiuose pavasarį vyko Lietuvos moksleivių humoro olimpiada, tai mažne visi juokai sukosi apie antrą galą, žolytę, degtinę ir pan. Vyкта degradacija. Respublika neseniai išvertė įdomų rašinį apie vieno Bulgarijos mokslininko antropologo atradimą — jis rado ankstyviausio (iš atrastų iki šiol) žmogaus kaukolę ir pasirodo, kad ji yra tokios pat formos kaip mūsų. Tad Darvinas, kurdamas evoliucijos teoriją, nebuvo teisus. Ne žmogus iš beždžionės yra kilęs, o beždžionės yra žmogaus degradacijos rezultatas... Ar gali vaikų literatūra beždžionėjimo procesą sustabdyti? Nežinau. Bet jos misija — bandyti bent kiek tai sulėtinti.

— Ar literatūra vaikams pajėgi ką nors daryti vertybių grūties akivaizdoje?

— Vertybių grūties akivaizdoje turėtų aiškūs samoklininkų — meno žmonių, valdžios ir žiniasklaidos atstovų susitarimas — kokią mes norime matyti Lietuvos būsimą kartą. Turėtų būti sukurta netgi savotiškas strateginis (režisūrinis) planas, panašiai kaip Skandinavuose, kuris vėliau įgytų įstatymo formą. Pvz., jei norim kurybingos, harmoningos Lietuvos, ypač turėtų būti skatinama tokio pobūdžio kūryba. Taip pat turėtų būti itin griežtai smerkiama ir nepalaikoma bet kokia pornografinė, smurtinė, nihilistinė kultūra. Tačiau didieji dienraščiai ir kai kurios nepriklausomos TV stotys būtent iš to darosi didelį pelną. Nėra kritinės masės piliečių, kurie pareikštų pasipiktinimą ar rimčiau nubaustų, tarkim, LNK už naujametinę juodą pornografiją, kuri paaugliams buvo parodyta iškart po 12 valandos. O, pvz., Norvegijoje net koviniai filmai rodomi specialiose salėse, nes norvegai žino, kokios tautos moralės ir sąmonės nori.

Nukelta į 4 psl.

XXII LB Kultūros tarybos premijų šventė

Kūrėjai — išėivijos gyvybė

JAV LB Kultūros tarybos pirmi-
ninkė Marija Remienė.

Lietuviška kūryba, tautinė kultūra, menas, tautinis šokis, atskleidžiantis giliausias dvasios galias, reiškiasi liaudyje, vėliau – paskiruose individuose, o dabar – tuose, kurie nugali ne lengvas išėivijos sąlygas.

JAV LB įkurtoji Kultūros taryba švenčia jau XXII Premijų šventę. Nuo pirmosios 1980 m. Premijos šventės iki šio! buvo pabėrti 103 nusipelnę kultūrininkai ne tuščiais žodžiais, bet tikrais paskatinimais kurti ir nesustoti, kad išėivijos ateinančios kartos galėtų džiaugtis jų kūrybiniais vaisiais. Tai įvertinimas to pasiaukojimo, kuris yra išėivijos praeities liudijimas, o tautai istorinis palikimas. 2003 m. lapkričio 15 d. Lietuvos Respublikos generalinis konsulas Čikagoje Arvydas Daunoravičius, sveikindamas laureatus, rašė: „Kultūra yra individo ir tautos kūrybinių galių išraiška, o svečioje šalyje įgauna daug ryškesnę prasmę. Galima tik žavėtis iškiliais žmonėmis, kurie, gyvendami svečioje šalyje ir perimdami jos tradicijas, ne tik išsaugojo savo tautinį tapatumą, bet ir per teikia jį mums savo veikloje ir darbuose“.

2004 m. kultūros premijoms

paskirti buvo sudaryta komisija: pirmininkė Marija Remienė ir nariai: Danutė Bindokienė, Magdalena Stankūnienė, Vitalija Pulokienė, Leonas Narbutis, Kazys Skaisgirys bei pagalbiniai nariai – Nijolė Pupienė, Stasė Semėnienė, Ritonė Rudaitienė, Julija Dantienė ir Ema Dovydaitytė. Komisija posėdyje 2004 m. rugsėjo 14 d. peržiūrėjo lietuvių visuomenės rekomenduojamus premijoms skirti kandidatus, vienbalsiai nutarė: Teatro premija buvo paskirta Audrei Budrytei-Nakienei už jos ilgąmetę aktorės, režisierės bei skaitovės veiklą; Radijo darbuotojų – „Lietuviškų melodijų“ radijo valandėlės vedėjui Algii Zaprackui; Žurnalistų – Broniui Juodeliui; Dailės – Giedrei Žumbakienėi; Muzikos – Lietuvių meno ansambliui „Dainava“, vadovui muzikui Dariui Polikaitiui; Tautinių šokių – mokytojai Rasai Poskočimienėi. Laureatus piniginėmis dovanomis apdovanojo mecenatas Lietuvių fondas.

Kol bus kūrėjų, meno, muzikos, teatro bei lietuviško žodžio darbuotojų, tol išėivija bus gyva. JAV lietuvių bendruomenė sveikina ir džiaugiasi laureatų pasiekimais bei kūrybiniais laimėjimais.

XXII Premijų šventė įvyks 31 d. sekmadienį, 12:30 val. PLC Lemonte, Lietuvių fondo salėje. Programoje – laureatų pagerbimas, premijų įteikimas ir koncertas. Koncertą atliks „Dainavos“ meno ansamblis ir tautinių šokių vienetas „Spindulys“. JAV LB ir Lietuvių fondo darbų rėmėjai ir darbuotojai bei visi lietuvių kviečiami dalyvauti dvidešimt antroje mūsų bendruomenės kultūrinėje šventėje.

Marija Remienė
JAV LB Kultūros tarybos
pirmininkė

Lietuviškos melodijos iš Detroito

Detroito ir apylinkių lietuvių „Lietuviškų melodijų radijo valandėlę“ girdi jau nuo 1951 m. Ji buvo įsteigta Ralph Valatkos pastangomis. Į šią radijo laidą pranešėjų eilės 1961 m. įsijungė Algis Zaprackas, nuo 1976 m. perėmęs valandėlės vyriausio redaktoriaus ir leidėjo pareigas. Idomu, kad į „Lietuviškų

melodijų radijo valandėlės“ darbuotojų eilės 1963 metais įsijungė ir Algio tėvas – Antanas Zaprackas. Nors jis šiemet jau šventė savo 94-ąjį gimtadienį, bet dar vis talkina laidoms, paruošia įvairias žinias.

Nuo pat valandėlės įkūrimo aktyviai joje dalyvauja Edvardas Skiotys, religines temas

praveda Šv. Antano (Detroit, MI) parapijos klebonas kun. Alfonsas Babonas, nuo 2002 m. į laidas įsijungė buvusi Lietuvos Radijo muzikos vedėja Virginija Jasnauskienė.

„Lietuviškų melodijų valandėlės“ radijo laidos visuomet perduodamos gyvu žodžiu, tik muzika iš anksto įrašyta. Pro-

gramose paprastai girdimi pasikalbėjimai, pranešimai, žinios, sveikinimai, minėjimai, politinės, kultūrinės, sporto naujienos, religinės temos, jaunimui rūpimi klausimai ir diskusijos.

Šių metų pavasarį „Lietuviškų melodijų valandėlė“ buvo įjungta į Alytaus FM 99 stotį: Lietuvos ir Michigan valstijos klausytojai dabar jau girdi laidą abiejose Atlanto pusėse.

Idomesni valandėlės pasikalbėjimai iš juostelių transkribuojami, ir Algis Zaprackas jais dažnai pasidalina su dienraščiu *Draugas*, su kurio valandėlė bendradarbiauja nuo pat jos įsteigimo. Laidas tuo pačiu metu, kartu su Detroito visuomene, galima klausytis ir internete: www.birach.com („pelytė“ reikia spustelėti ant „Listen to WPON“).

„Lietuviškų melodijų radijo valandėlė“ išsilaiko iš verslininkų skelbimų – tarp jų yra ir Lietuvių fondas – taip pat rėmėjų aukų. Valandėlė turi platų visuomenės pasitikėjimą. Jos klausosi mūsų tautiečiai – nuo senosios išėivijos kartos iki pačių naujausių imigrantų iš Lietuvos.

JPP

„Dainavos“ ansamblis 2003 metais.

„Dainavos“ dainų derlius

Darius Polikaitis.

Jau 60-ąjį susikūrimo jubiliejų pasitinkantis, Čikagos lietuvių meno ansamblis „Dainava“ šiemet ir toliau tęsia savo intensyvią kultūrinę veiklą. Rudens ir pavasario sezono repertuare – nauji siekliai, koncertai, gastrolės. Ansamblio veiklos kalendoriuje jau numatyta: pasirodymas JAV Lietuvių Bendruomenės Kultūros tarybos premijų šventėje (spalio 31 d.), dalyvavimas šv. Mišiose šv. Kryžiaus bažnyčioje 100-mečiui paminėti (lapkričio 13 d.), bei religinis koncertas, skirtas sausio 13-osios aukų pagerbimui (sausio 16 d.).

Plečiasi ne vien tik repertuaras bet ir pats ansamblis. „Dainava“ šiais metais papildė nauji, jauni veidai ir muzikinės veiklos išsiligę senbuviai. Gausiam kolektyvo būriui toliau vadovauja energingas vadovas ir dirigentas Darius Polikaitis. Tai žmogus, be galo mylintis savo darbą, paveldėjęs iš šeimos talentu skatina ansamblį imtis tokių kūrinių, kurių galbūt imasi tik profesionalūs atlikėjai. Jo kūrybinės idėjos vos spėjamos įgyvendinti. Jo entuziazmas uždega kiekvieną nari. Jo profesionalumas ir žmogiška šiluma sukuria jaukią, draugišką aplinką tiek per koncertus, tiek ir per repetitijas.

Verta paminėti keletą projektų iš praėjusio sezono. Vienas jų yra improvizacinis folkloro koncertas „Sutarsim“. Turbūt daugelis čikagiečių ir miestų svečių dar prisimena nepaprastai sėkmingą „Dainavos“ jungtinį koncertą šių metų pradžioje, į kurį buvo pakviesta Lietuvos folkloro dainininkė

Veronika Povilionienė. Erdvioje, akustiškai nepriekiaštingoje Moraine Valley Community College koncertų salėje visiems muzikos gerbėjams vietų nepakako. Pirmą kartą ansamblio istorijoje neliko nė vieno nenupirkto bilieto. Nepatekusiems teko susitaikyti su griežtom administracijos taisyklėmis: arba važiuoti namo, arba, dar kiek palūkuriauvus, užimti atlaisvintas pavėlavusių vietų ir tik tada klausytis neeilinių dainų improvizacijų. O pavydėti patekusiems į salę buvo ko. Dariaus Polikaitio patyrę rankų mostai pamažėl atvėrė ištisą dainų paletę: nuo skambių liaudies dainų ir sutartinių iki improvizacijų ir aranžuotų, lydimų muzikos instrumentų (luzdelių, skudučių, mušamųjų). „Dainava“ publiką pradžiugino ir ilgai laukta naujovė – tradicinio lietuvių liaudies folkloro pyne su džiazo „swing“ ir „blues“ intarpais.

Taip pat vertas dėmesio yra koncertas kompozitoriaus Vlado Jakubėno 100-ojo gimimo metinėms paminėti. Gegužės mėnesį Jaunimo centre klausytojus koncertas pasitiko liaudies dainomis, prie kurių puikiai derėjo solistų bei instrumentalistų partijos. „Dainava“ prie koncerto prisijungė antroje dalyje, atlikusi Jakubėno aranžuotas liaudies dainas pagal Petro Vaičiūno, Bernardo Brazdionio ir kitų poetų eiles.

Šie koncertai yra tik maža „Dainavos“ veiklos dalis. Ansamblis yra dalyvavęs visose Dainų šventėse JAV, Kanadoje ir, Lietuvai atgavus laisvę, Dainų šventėse Lietuvoje. Per ilgus gyvavimo metus – nuo pat

1945-ųjų metų susikūrimo Vakarų Vokietijoje, Hanau mieste – jis yra koncertavęs ne vien lietuviškai publikai. Dalyvavo jungtiniame chore New York, Carnegie Hall, koncertavo Čikagos operos rūmuose bei Čikagos kultūros centre. Su koncertinėmis programomis ansamblis yra apkeliaavęs lietuviškas bendruomenes JAV bei Kanadoje, Vienos iš ne per seniausių tokių gastrolių įvyko St. Petersburg, Floridoje (2003 kovo mėn.) bei Cleveland, Ohio (2003 rugsėjo mėn.).

Per beveik 60 metų ansambliui vadovavo šie dirigentai: Steponas Sodeika, Algirdas Šimkus, Petras Armonas, Audronė Simonaitytė-Gaižiūnienė, Aloyzas Jurgutis, Rasa Šoliūnaitė-Poskočimienė, Emilija Pakštaitė-Sakadolskienė ir Povilas Mielulis. Nuo 1988-ųjų metų dirigento lazdele perėmė Darius Polikaitis. Jis taip pat prieš beveik 10 metų sukūrė ir vadovauja Palaiminto Jurgio Matuliočio misijos vaikų chorui „Vyturis“, 1999-aisiais su jo vadovaujamu „Dainavos“ ansambliu vyrų oktetu išleido kompaktinę plokštelę, o 2002 metais su „Dainavos“ ansambliu išleido kompaktinę plokštelę „Kur giria žaliuoja“.

Nelieka net abejonės, kad „Dainava“ ne tik puikiai atlieka savo veiklą, bet ir kryptingai plečiasi bei tvirtėja. Tvirtėja jos veiklos scenarijus, atlikimo kokybė, narių kūrybinis brandumas. Tą galima nesunkiai pastebėti iš atliekamų kūrinių forminio stambumo (pvz., M. K. Čiurlionio „De Profundis“, J. Tamulionio „Tėviškos giedojimai“, J. Rutter „Requiem“, G. Faure „Requiem“, M. Durufle „Requiem“, V. Jakubėno „De Profundis“, ir kt.). Šiuo metu ansamblis ruošia Morten Lauridsen „Lux Aeterna“ kūrinių chorui ir orkestrui. Jis bus pristatytas sausio 13-osios minėjimo koncerte.

„Dainavos“ kūrybinį brandumą atskleidžia ne tik gausėjantis klausytojų skaičius, bet ir pats naujiausias įvertinimas: 2004-ųjų metų JAV LB Kultūros tarybos paskirta muzikinė premija. Šis apdovanojimas yra gražus įvertinimas „Dainavos“ šėsių dešimtmetių darbo – tų visų dainaviečių, ir dabartinių ir buvusių, bei ansamblio rėmėjų, kurie taip myli ir mylėjo lietuvišką dainą. Apdovanojimas bus įteiktas premijų šventėje PLC Lemonte, Lietuvių fondo salėje, spalio 31 d., 12:30 val. Jo pasiimti „Dainava“ sugužės – žinoma – su daina! Atvykite ir jūs!

Asta Švedkauskaitė

„Lietuviškų melodijų radijo valandėlės“ darbuotojai. Iš kairės: Algis Zaprackas, Virginija Jasnauskienė ir Antanas Zaprackas.

„Dainavos“ ansamblis apie 1950 m. Čikagoje. II eil. viduryje sėdi maestro Stepas Sodeika.

Rasos meilė tautiniam šokiui

Darbą su tautiniais šokiais Rasa pradėjo nuo 7 metų, grieždama akordeonu tautinių šokių pamokoms ir pasirodymams. Nuo tada Rasa išugdė meilę tautiniams šokiams. Nuo 1970 iki 1976 m. ji grojo Čikagos „Sakurio“ tautinių šokių grupei (vadovė – Gražina Vinčiūtė). Nuo 1971 iki 1976 m. kasmet lankė tautinių šokių kursus Dainavoje, o 1976 m. įsteigė „Spindulius“ ansamblį, kuriam vadovauja ir dabar. „Spindulius“ šiuo metu priklauso 146 šokėjai.

1976, 1977 ir 1983 m. Rasa buvo nuvykusi į Pietų Ameriką. Argentinoje, Kolumbijoje ir Urugvajuje ji mokė lietuvių kalbos, dainavimo, tautinių šokių.

Nuo 1991 m. R. Poskočimienė yra Tautinių šokių instituto valdybos narė,ėjusi mergaičių vadovės, stovyklų komendantės ir dėstytojos pareigas, o 2003 m. buvo pagrindinė stovyklos organizatorė.

2004 m. Tautinių šokių šventės Čikagoje programa buvo išsiaiš Rasos Poskočimienės rankose.

Nuo 1974 m. Maironio lituanistinėje mokykloje, Lemonte, Rasa dėsto dainavimo ir tautinių šokių pamokas, ruošia mokyklos menines programas ir paruošia mokinius tautinių šokių bei dainų šventių programoms.

Ji buvo pirmoji Pal. Jurgio Matulaičio misijos choro steigėja ir vadovė. Ir dabar Rasa vis dar tebedirba su choru, kaip chormeisterė. Tose pačiose pareigose ji dirbo ir su „Dainavos“ ansambliu nuo 1976 iki 1986 metų.

Puikiai lietuviškai susipratusių tėvų paruošta, Rasa dar visai jauna dalyvavo JAV Lietuvių Bendruomenės veikloje:

- JAV LB Lemonto apylinkės renginių vadovė;
- JAV LB Vidurio vakarų apygardos valdybos vicepirmininkas kultūriniais reikalais;
- JAV LB Tarybos narė nuo 1974 iki 1985 m.;
- JAV LB 9-tos ir 10-tos Tarybos Kontrolės komisijos narė;
- Jaunimo sąjungos JAV valdybos sekretorė;
- išrinkta jaunimo atstovė 1976 m. Jaunimo kongrese;
- ateitininkų veikloje nuo 1975 iki 1985 m. ėjo pareigas: Lemonto moksleivių kuopos globėja, Moksleivių sąjungos centro valdybos pirmininkė, Padėkos dienos, žiemos ir vasaros stovyklų organizatorė, vaidinimų autorė. Ateitininkų namų tarybos valdybos narė;
- Lietuvių muzikos sąjungos sekretorė nuo 1985 m.
- jaunimo stovyklų vadovė arba organizatorė: 12-koje ateitininkų moksleivių bei jaunųjų stovyklų vadovė;
- 3-jose skautų stovyklose;
- 2-jose Jaunimo sąjungos stovyklose vakarų Kanadoje;
- 3-jose mergaičių stovyklose Dainavoje;
- 1-oje angliukų stovykloje „Neringoje“;

Rasa Poskočimienė.

rybos Kontrolės komisijos narė;

– Jaunimo sąjungos JAV valdybos sekretorė;

– išrinkta jaunimo atstovė 1976 m. Jaunimo kongrese;

– ateitininkų veikloje nuo 1975 iki 1985 m. ėjo pareigas:

Lemonto moksleivių kuopos globėja, Moksleivių sąjungos centro valdybos pirmininkė, Padėkos dienos, žiemos ir vasaros stovyklų organizatorė, vaidinimų autorė. Ateitininkų namų tarybos valdybos narė;

– Lietuvių muzikos sąjungos sekretorė nuo 1985 m.

– jaunimo stovyklų vadovė arba organizatorė: 12-koje ateitininkų moksleivių bei jaunųjų stovyklų vadovė;

– 3-jose skautų stovyklose;

– 2-jose Jaunimo sąjungos stovyklose vakarų Kanadoje;

– 3-jose mergaičių stovyklose Dainavoje;

– 1-oje angliukų stovykloje „Neringoje“;

– 2-jose Jaunimo kongreso stovyklose Pietų Amerikoje ir Cleveland;

– 3-jose Pietų Amerikos stovyklose: Argentinoje, Kolumbijoje, Urugvajuje;

– daugelyje Mokytojų studijų savaitinėse stovyklose Dainavoje.

Rasa Poskočimienė yra parasiusi 10 muzikinių vaidinimų jaunimui ir pravedusi muzikinius žaidimus įvairiose organizacijose. Jos pačios žodžiais tariant: „Dievo dėka, aš turiu talentą ir nepaprastai mėgstu dirbti su jaunimu. Aš žinau, kad čia yra mano gyvenimo paskirtis“.

Tai tokia yra gilių pasmės ir turiningo gyvenimo santrauka apie darbą, visada besipildančią Rasą Šoliūnaitę-Poskočimienę.

Birutė A. Vindašienė

Malonus likimo pokštas

„Kartais likimas sugeba iškreipti malonų pokštą, – sako Giedrė Žumbakienė, – nei tikėtasi, nei svajota, o darbui, kūrybai paskirti metų metai taip gražiai įvertinti“. Atkeliavo žinia apie 2004-ųjų Dailės premiją, ir, lyg tam pačiam šviešiam momentui skirta, kaip tik spalio 15 d. Lietuvoje, Kėdainiuose, dail. Janinos Marks įkurtame muziejuje atsidaro autorinė dailininkės kūrybos paroda.

Dailininkė Giedrė Žumbakienė meno pasaulyje žinoma, kaip grafikos, originalių monoprinių, koliažu kūrėja, jaunystėje pasirinko grafikos – oforto, akvatinos, žavinčios nuo Rembrandt, keliaujančios per Picasso kūrybą, laikų, meno studijas. (St. Xavier College bakalauro laipsnis, Čikagos meno institutas, 1974 m. magistro laipsnis Northwestern universitete) Ji dėsto North Shore Art League Winnetka, IL, savo žinias ir meilę menui, kompozicijai, spalvų deriniams perduoda saviems studentams. Yra Amerikos lietuvių dailininkų draugijos, ilgus metus kūrybai veikiančios lietuvių kultūrinėje erdvėje, viena įkūrėjų ir bendraminčių, dalyvauja parodose ir veikloje, ir štai įsirašo į Dailės premijomis įvertintų dailininkų būrį.

Dailininkės G. Žumbakienės kūrybą visada surasi, atsivėręs virtualmuseum. us Giedrė Žumbakis grafika puslapis. Ten gausi informacija. Nuo 1982 m. dalyvauja grupinėse, kvietinėse, atrankinėse, valstybinėse parodose, svarbiausiųjų susikačiuojant jau per 50; surašyta daug autorių parodų, kūrybą pristatant JAV, Kanados, Lietuvos muziejuose ir galerijose. Dailininkė noriai dalyvauja amerikietiškoje ruošiamose parodose, štai 2003 m. Chicago Cultural Center Renaissance Court Gallery, Northwestern University Norris University Center, North Shore Country Day School ir kt., 2004 – Lietuvių dailės muziejuje parodoje „Fantazija“.

Ir mes, lietuviai, dar gerai prisimename puikią autorinę M. K. Čiurlionio galerijoje 2003 m. surengtą parodą, lyg atskaitą už ilgus kūrybos metus, išryškinant menininkės tobulėjimo lauką, nuo pirmųjų ofortų, tiksliai profesionaliai atliktų grafikos lakštų, žengiant prie vis sudėtingesnės spausdinimo technikos, sukuriant netikėtai išpūdingas, įvairiaspalves vizijas, apie kurias poetas, paklūpus grožio kvietimui, nesusilaikęs sušuko: „Tai paukščių šokis dangaus platybė šventą pavasarį rytą! Tai virpulinga žydros erdvės, giluma, spindintys, pasaulį atkartojan-

lionė ir nežinia (išleido Lietuvos aidas spaustuve Vilniuje 1993 m.).

Nuo Draugo fondo įsisteigimo 1993 m., per pastaruosius aštuonerius metus šeštadieniais Drauge paruošia DF skiltį. Lietuvių fonde 1982–1984 m. jis buvo valdybos vicepirmininkas ir Drauge vedė LF skyrelį. 1975 m. suredavo vadovėlių Jūrinis skautavimas, skirtą jūros skautams. Dažnai rašo ir Valdovų rūmų Vilniuje atstatymo projekto temomis.

Lietuvių žurnalistų sąjungai priklauso nuo 1951 metų, 1983–1984 m. ėjo centro valdybos išdalininko bei Dautvardžio fondo pirmininko pareigas. Už spaudos darbą apdovanotas „Už nuopelnus“ ordinu.

Parušė D.B.

čios galaktikos! Tai himnas minčiai, jausmui, kūrėjui!“

Mėgdama sudėtingą, netikėtai atsiveriantį spausdinimo momentą, dailininkė kūryboje sujungia istoriją su ateitimi. Jos paveiksluose, su nesunkiai išvėlytiems senųjų meistrų amato ir idėjų išmanymu, ištvirtina tikslį, gyvą liniją, kruopštus piešinius. Fantazijos polėkis gali pakelti ne tik į erdves, gali nuvesti į nepažintą, nenujaustą žmogaus dvasios kosmosą, išgyvenimų gilumą. Savo turtingomis linijomis ir formomis, besikeičiančių plokštumų kompozicijomis nuosirdžiai kalba apie gyvosios gamtos nutrukstantį ryšį su žmogaus dvasine būseną. Neįprasta rusvai auksinė, kontrastingos saulės žaros ar nakties dangaus gilumos atspalvių gamos, ryškėjantis žiedų, lapelių kontūro brėžis, lyg japonų subtiliuose piešiniuose, paprasčiausios augalijos formos pavergia tikslu minties išsakymu, subtiliu grožiu, atrastu paprastume.

Šis motyvas ne kartą atgyja Giedrės kūriniuose, tai jaučiaime naujausiose abstrakčiose kompozicijose. Paukštis, jo siugetas erdvėje, kilimo judesys tapo vienu mėgstamiausių įvairios prasmės įvaizdžių. Abstrakčioje naujų darbų formų žaismėje, ryškiais spalviniais kontrastingais tonais kuriamoje erdvėje išsiskiriantys balti dryžiai vis dar primena žuvėrų išskleistų sprangų skrydžius

liniją ar vėjo lenkiamos viksvos, dobilo lapelių kontūrą ir šiltas mėnulio rutulys sugeria aplinkos atspindžius, laike ir erdvėje kintantį vaizdą.

Giedrės Žumbakienės kūrinių – unikalūs. Tai vienietiniai spalvingi daugiasluksniai atspaudai, kuriuose atrasi ir tikslų rankos prisilietimą, papildant kita medžiaga ar piešiant atspaudų plokštumoje. Individuali atlikimo technika, renkantis įvairiausius dažus ant spe-

cialaus popieriaus, spaudžiant sluoksnį po sluoksniu, leidžia atverti tas begalines persiėdiančias erdves, jau veda abstrakto keliu, siūlo naujas menines išraiškos galimybes. Tikras meno kūrinys yra būtis stebuklas, apsiurškiantis per žmogų kūrėją. Išpūdinga dailininkės kūrybinė paletė, skatina laukti, kokie dar nauji horizontai atsivers grafikos Giedrės Žumbakienės kūrybos kelyje.

Laima Krivickienė

Giedrė Žumbakienė.

Apie vaikų literatūrą

Atkelta iš 2 psl.

Lietuvoje to dar nėra, tad nėra apie ką ir kalbėti.

Nematyti platesnio dvasinio sambūrio, kuris apimtų visas, su vaikų ateitimi susijusias sferas – pedagogiką, meną vaikams, vaikų estetinį lavinimą. Yra pavieniai entuziastai, bet sistemos nematyti.

Ar literatūra, kaip ir kitos meno rūšys, apskritai privalo turėti kokią nors misiją?

Didžiausia vertybė yra laisvė, tad ir literatūra nieko neprivalo. Galima puikiausiai mirti alkoholyje nuo ryto ligi vakaro, gaunant valstybės stipendiją, ir nieko neprivalėti. Tai sakydamos, šiek tiek ironizuoju – nes literatūra privalo būti misijoje. Ypač, jei ji dotuojama valstybės. O kas yra ta mistinė misija? Čia jau galima daugybę interpretacijų – juk Durnių laivų parašyti – irgi misija... Tačiau man atrodo, kad tiksliausiai apie misiją yra pasakęs skulptorius Vilnius Ordvidas: „Kūryba turi tarnauti išsivadavimui, o ne paverгимui“. Jei kūryba padeda išsivaduoti iš žemų instinktų, sujungia dieviškuosius žmogaus pradus – tai ji išvaduoja. Jei pataikauja primityvioms „beždžioniškom“ žmogaus jausmams – tai pavergia.

Nesijaučia valdžios sąmoningumo šiam bare, nesigirdi jos siūlomų, pageidaujamų pirmenybių. Jeigu net „tiesioginėje misijoje“ esantis valstybinis kanalas LRT atsako rodyti dokumentinius filmus apie A. Barauską, R. Granauską, G. Kanovičių, N. Miliauskaitę, esą per mažą vertinimą, tad apie kokias nors švietėjiškas valstybės misijas kalbėti yra beprasmiška. Aš neįsivaizduoju, kad valstybės per savo valdomas institucijas pati suvokia, kas yra misija. Tik prisimenu pokarinę Korėjos ekonominę fenomeną, kuri prisikėlė po to, kai visų pir-

ma milžiniškas lėšas investavo į švietimą. Po 10 metų ji tapo viena pirmiausių valstybių Azijoje.

Valdžia galėtų pagalvoti, kaip pakelti būrelių vadovams atlyginimus, kaip padaryti taip, kad iš kūrybos vaikams, iš darbo su vaikais apskritai, būtų galima nors truputį pragyventi. Jau nekalbu apie istorinių romanų konkursus, filmų vaikams scenarijus ir t.t.

Dar vienas prisiminimas – su puikiais rašytojo K. Almeno scenarijais prieš porą metų siūlėme LRT sukurti trumpų pigių istorinių filmukų seriją moksleiviams – pinigų nebuvo surasta. O kur meniniai filmai vaikams? Sovietmečiu jie buvo gan gausiai kuriami, augo ir dvasingesnė generacija, nes Leninas pasakė, kad iš visų menų svarbiausias yra kinas – ir šventas. Kinas ištis įtaigiasias menas. Ypač jaunimui. Nepriklausomoje Lietuvoje – „Jonukas ir Grytutė“ buvo bene pirmasis filmas vaikams per keturiolika nepriklausomybės metų, neskaitant Keistuolių ir Teibimbam televizijos produkcijos.

Ar įmanoma nusakyti, koki poveikį vaikams turi šiuolaikinė literatūra ir kokias vertybes ugdo?

Harry Potter fenomenas man sunkiai suvokiamas. Bet, matyt, reikia tik mokyti išgebėjimo susikalbėti su tokia plačia auditorija. Ateina stebuklų, mistikos poreikis – tas nėra blogai. Nežinau, kodėl mano vaikams nebeįdomus Karlsonas. Kažkaip keičiasi viskas, reikia bandyti įsiklausyti, atpažinti tą TV ir kompiuterių sujauktą sąmonę, prisiversti būti dalimi šito naujojo pasaulio. Neišsami lobynai yra tautosakojų – gerai bent teatras vaikams vis iš to aruodo pasisemia. O mūsų kaukai, laumės ir barzdikai – galėtų būti nemaziau įdomūs, negu kokie Potter nyktukai.

„Žiedų valdovą“ – žiūrėjau su vaikais ir stengiausi suprasti, kas tuo filmu norima pasakyti. Nesupratau. Man pasirodė, kad tai vienas nykesnių filmų: kažkoks kovinis – kelioninis, tuščiai gražus ir labai prabangus niekas. Ugdyti žmogiškumą – gal to pasigendo. O kas yra žmogiškumas? Meilė – gamtai, Dievui, žmonėms. Meilė sau – pirmiausia.

Ar vaikams įdomios jiems skirtos knygos?

Mano vaikams įdomesnė yra informacija, o ne interpretacija. Jie mielai skaito knygas apie žvaigždes, gyvūnus, šamanus. Ne meniniai iškojimai, o faktai. Bent man toks susidurimas išpušis. Matyt, aštrėja tikrumo poreikis. Ir dar jie labai nori humoro, absurdo, kvailiojimo... Bandau šiuos pradus jungti savo knygose vaikams – informaciją ir kvailiojimą.

Kaip patraukti vaikus skaityti?

Nežinau. Labai daug lemia bendra aplinka, kuri vis mažiau skaito. Kažkada švietimo ministerijai siūlėme nemažai dokumentinių video filmų apie esančius ir nebesančius garbiausius lietuvių rašytojus, dailininkus, visuomenės veikėjus – manėme bent taip paskatinti vis mažiau beskaitančių moksleivių bendruomenę skaityti, domėtis. Tačiau švietimo ministerija nesusidomėjo pasiūlymu, nes tai esą „ne vadovėlis“.

Ar vienintelis patrauklios šiuolaikinės literatūros kelias – prisitaikymas prie masinės „popkultūros“?

Teisybė yra aukso vidurys. Turi išmąnyti mažne viską: ir Harry Potter, ir J. Basanavičių, ir padavimus bei legendas, ir kompiuterinius žaidimus, ir sekso techniką, ir Kristaus bei Budos gyvenimą. O kai visa tai susimaišys su asmenine patirtimi, su pilnatvės ir meilės ilgesiu – gali gimti kas nors. Bet nebūtinai...

Pasišventęs žurnalistikai

Bronius Juodelis.

paties rašiniai.

Atvykęs į Čikagą 1949 m., Bronius Juodelis ilgai be žurnalistinio darbo negalėjo apsieiti – netrukus (1950–1957) pradėjo Draugo dienraštįje redaguoti trečiadienį „Skaitybės kelio“ puslapi, pats jame daug rašė. 1950 m. buvo Mūsų Vyčio žurnalo techninis redaktorius, kai jo vykdantis redaktorius Bronius Kviklys dar tebe gyveno pabėgėlių stovykloje Vokietijoje.

Apskritai per maždaug 50 metų Bronius Juodelis reportażai iš skautų, studentijos, Lietuvių bendruomenės, spaudos, Jaunimo centro, Lituanistikos studijų ir tyrimo centro, Pedagoginio lit. instituto, lietuviškųjų mokyklų, Lietuvių fondo, įvairių lietuviškosios veiklos buvo dažnai spausdinami Drauge, Naujienose, Dirvoje, Darbininke, Teviškės žiburiuose, Laisvojoje Lietuvoje, Pasaulio lietuvių, Lietuvių balse ir kitoje užsienio lietuvių spaudoje, taip pat retkarčiais pasirodydavo Lietuvos aido.

Komercinė žurnalistiką B. Juodelis studijavo (1953–1954 m.) Illinois universitete. Turi bakalauro ir magistro laipsnius iš Illinois bei Northeastern universitetų. 1992 m. parašė žurnalistinio pobūdžio knygą Ke-

Šių metų JAV LB Kultūros tarybos Žurnalistų premija paskirta Broniui Juodeliui.

Daug kas sako, kad šis apdovanojimas jau pavėluotas keltą metų, nes B. Juodelis žurnalistikos dirvonas ari galbūt net nuo 1942 m., kai pirmaisiais žurnalistiniais bandymais pradėjo pasireikšti Utenos gimnazijos globojamame literatūroje, kuriam vadovavo jo lietuvių kalbos mokytojas Jurgis Lebedys (vėliau Vilniaus universiteto profesorius).

Pirmasis B. Juodelio reportażelis buvo išspausdintas tos gimnazijos laikraštelyje 1943 m. Tais pačiais metais gimnazijos skelbtame novelės konkurse Bronius laimėjo pirmąją vietą.

Pokario metais, gyvendamas Kempteno stovykloje (Vokietijoje) ir lankydamas ten lietuvių gimnaziją, B. Juodelis redagavo skautišką laikraštėlį: Geležinio vilko balsas ir Baltijos banga. Suprantama, laikraštėliuose buvo spausdinami ir jo